

Küresel Kamusal Mal Perspektifinden Göç ve Göçün Ekonomik, Mali ve Sosyal Yansımaları¹

Tuba Gezer²

Özet

Göç olgusu, yalnızca demografik bir hareketlilik değil; kamu maliyesi, sosyal refah sistemleri, yerel yönetim bütçeleri ve uluslararası iş birliği mekanizmalarını etkileyen çok boyutlu bir süreçtir. Bu çalışma, göçün doğrudan bir küresel kamusal mal olmadığını; ancak göçün yönetimi, finansmanı, veri paylaşımı, sınır güvenliği ve uluslararası mali yük paylaşımı gibi alanların küresel kamusal mal niteliği taşıyabileceğini ileri sürmektedir. Bu kapsamda, kamusal mal ve küresel kamusal mal kavramları temel alınarak göçün bu yapılarla ilişkilendirilebileceği kuramsal çerçeve analiz edilmektedir. Çalışmada göçün kamu maliyesine olan etkileri pozitif (işgücü açığının azalması, vergi gelirlerinde artış) ve negatif (sağlık, eğitim, sosyal yardım harcamalarında yükselme) yönleriyle ele alınmıştır. Ayrıca göçün maliyetlerinin çoğunlukla göç alan ülke ekonomilerinde yoğunlaştığı, buna karşın faydalarının uluslararası düzeyde yayılabildiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle göç, ulusal çapta bir mali yük değil; uluslararası düzeyde ortak sorumluluk ve mali dayanışma gerektiren bir kamu politikası alanı olarak değerlendirilmelidir. Çalışma, göçü yeniden kavramsallaştırarak maliye literatürüne “küresel kamu maliyesi” perspektifinden özgün bir katkı sunmaktadır.

1. Giriş

Göç, yalnızca insanların bir yerden başka bir yere hareket etmesi değildir; kamu maliyesi, sosyal refah sistemleri, işgücü piyasaları, güvenlik politikaları ve uluslararası iş birliği üzerinde doğrudan etkiler yaratan çok boyutlu

1 Bu çalışma 27-29 Nisan 2023 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen 7. Uluslararası Katılımlı Ekonomi Araştırmaları ve Finansal Piyasalar Kongresi’nde Tuba Gezer tarafından özet bildiri olarak sunulmuştur.

2 Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, tuba.yildirim@dpu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-5417-1986

bir olgudur. Küreselleşme, gelir adaletsizliği, savaşlar, iklim değişikliği ve siyasal istikrarsızlıklar gibi faktörler göçü hızlandırmış; bu süreç göçü ulusal sınırları aşan bir kamu politikası alanına dönüştürmüştür (Castles ve Miller, 2009:21).

Kamu ekonomisi literatürüne göre bir malın “kamu malı” olarak nitelendirilebilmesi için dışlanamazlık (non-excludability) ve tüketimde rekabetsizlik (non-rivalry) özelliklerini taşıması gerekmektedir (Samuelson, 1954: 387–388). Göç olgusunun kendisi bu iki temel özelliği taşımamaktadır; çünkü devletler sınır politikaları aracılığıyla göçmenleri kamu hizmetlerine erişimden dışlayabilmekte ve göç bazı durumlarda kamu hizmetleri üzerinde rekabet yaratabilmektedir. Bu nedenle göç, klasik anlamda bir kamusal mal olarak değerlendirilemez. Bununla birlikte göçün yönetimi, finansmanı, sınır güvenliği, veri paylaşımı ve uluslararası yük paylaşımı mekanizmaları, ulusal sınırları aşan faydalar sağladığı ve tek bir devlet tarafından yeterince üretilmediği için küresel kamusal mal niteliğine yaklaşmaktadır (Kaul vd., 1999: 2–7). Kaul (1999) küresel kamusal malları, faydaları ülkeler arasında bölünemeyen, tüketiminden kimsenin dışlanamadığı ve küresel iş birliği gerektiren mallar olarak tanımlamaktadır. Stiglitz (1999: 308-310) ise bilginin, çevresel istikrarın ve uluslararası mali sistemin bu kapsama girdiğini belirtmektedir.

Göçün mali etkileri iki yönlüdür: Kısa vadede sağlık, eğitim, barınma, sosyal yardım ve güvenlik gibi alanlarda kamu harcamalarını artırırken; uzun vadede işgücü piyasasına katılım, vergi gelirlerinin artması, girişimcilik ve demografik sürdürülebilirliğe katkı sağlayabilir (Dustmann ve Frattini, 2014: 594–596; OECD, 2020). Bu nedenle göç yalnızca bir mali yük değil, doğru yönetildiğinde ekonomik bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Nitekim literatürde göç giderek “maliyetleri ulusal, faydaları küresel olan” bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Kaul vd., 1999:6; Stiglitz, 1999: 310).

Bu bağlamda çalışma, göçü kamu maliyesi perspektifinden yeniden kavramsallaştırmakta ve göç yönetimini küresel kamusal mal çerçevesiyle ilişkilendirerek literatüre kuramsal bir katkı sunmaktadır. Çalışmanın devamında sırasıyla kamusal mal ve küresel kamusal mal kavramları, göçün mali ve sosyal etkileri, uluslararası yük paylaşımı mekanizmaları ve politika önerileri ele alınacaktır.

2. Kamusal Mal

Kamusal mallar konusunun teorik tartışmaları genellikle David Hume ve Adam Smith’e övgüde bulunarak başlar. Gerçekten de 1739’da yayınlanan tezinde Hume, bir hükümetin varlığını, malların sağlanmasındaki rolünü

vurgulayarak (bataklıkların drenajı, barajların, kanalların, limanların vb. inşası) haklı çıkarmaya çalışmıştır. Bu malların sağlanmasına ilişkin masraflar ve zorluklar, faydadan yararlanmaya devam eden ancak maliyet ve yükümlülüklerden kaçınan aktörlerden başkalarına kolayca aktarılabilmektedir. Benzer şekilde, “laissez faire”ın savunucusu olan Smith, ulusal savunma ve diğer kamu mallarının sağlanmasını hükümetin görevleri olarak görmüştür (Mozsar, 2003: 61).

Devletin ekonomik bir rol üstlenmesinin temel argümanlarından biri, piyasanın ya belirli malları sağlamada başarısız olması ya da bunları toplumsal olarak optimum olmadığı düşünülen miktarlarda sağlamasıdır. Bu tür mallar ‘kamusal mallar’ terimiyle ifade edilmektedir. En yaygın kullanılan tanıma göre kamusal mallar, tüketimi rekabetten uzak olan mallardır ve ödeme yapmayanlar tüketimden dışlanamaz (Mozsar, 2003: 60).

Küreselleşmeyle beraber kamusal mal sınıflandırması da değişmiştir. Eskiden kamusal mal daha çok ulusal sınırlar içerisinde etkili olurken, bugün ulusları aşan bir etkisi vardır. Küreselleşmenin artmasıyla beraber hem insan hem sermaye hareketliliğinin artması ekonomik faaliyetlerin etki alanlarını yani dışsallıklarını da küresel boyuta taşımıştır. Dışsallık hem pozitif hem negatif olmaktadır. Ancak negatif dışsallığın ülke sınırlarını aşarak küresel hale gelmesi, ülkelerin tek başına çözüm üretememelerine neden olmuştur. Bu durum, kamusal malın ülke boyutundan çıkıp küresel ve bölgesel hale gelmesine neden olmuştur. Bu da kamusal malların yerel, ulusal, bölgesel ve küresel olmak üzere yeni bir sınıflandırma türüne etki etmiştir. Burada baz alınan temel unsur, kamusal malın faydasının coğrafi açıdan geniş bir alana yayılmasıdır (Çelebi ve Yalçın, 2008: 3).

Negatif dışsallıkların bütün ülkeleri etkilemeye başladığı noktada kamusal kötü (public bad) olarak adlandırılan kamusal mallar vardır. Bulaşıcı hastalıklar, doğal afetler, orman yangınları, deniz ve göl kirlilikleri gibi fazlaca negatif dışsallık etkisi gösteren bu faaliyetler küresel sorunlara neden olmaktadır (Çelebi ve Yalçın, 2008: 16).

Hükümet tarafından sağlanmayan fiziksel olmayan kamusal malların özel bir türü sosyal sermayedir. Siyaset bilimci Robert Putnam (1995:67) sosyal sermayeyi “karşılıklı fayda için koordinasyon ve iş birliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal organizasyon özellikleri” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla sosyal sermaye, üretken değeri olan bir kaynağı temsil etmesi bakımından fiziksel veya beşerî sermayeye benzemektedir. Kişiler arası temasların sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesini ve dolayısıyla optimal toplumsal sonuçlara ulaşılmasını kolaylaştırır. Sosyal sermaye bir kamusal maldır çünkü dışlanamazlık ve rekabet edilemezlik kriterlerini

karşılar: prensipte herkes ondan yararlanabilir ve daha fazla insan ondan yararlandıkça değeri azalmaz- hatta bu durumda daha değerli bir kaynak haline gelebilir. Kısacası, sosyal sermaye diğer kamusal malların üretilmesine yardımcı olabilir ancak aynı zamanda kendi başına bir kamusal maldır. Bireyler, sosyal ağlarını bilgi edinmek, yeni insanlarla tanışmak, terfi almak, nüfuz kullanmak ve sefalet zamanlarında destek almak için kullanabilirler. Buna karşılık, aynı bireyler kendilerini diğer insanların ağlarında da bulurlar ve burada diğer insanların çıkarlarına hizmet edebilirler. Bir kez sağlam toplumsal ilişkiler kurulduktan sonra, bireyler genellikle toplumsal yaptırımlar, güvensizlik, ihraç veya itibar kaybı şeklinde maliyetlere katlanmadan bu ilişkileri bozamazlar. Bu anlamda, sosyal ağlar bireysel davranışlara da kısıtlamalar getirir (Graaf ve Wiertz, 2019: 18-20).

Birbirine sıkı sıkıya bağlı sosyal ilişki ağları içerisinde bireyler güçlü bir şekilde içe dönük tutumlara sahip olabilir ve üye olmayanlara dışlayıcı, hatta düşmanca bir şekilde yaklaşabilir. Bu ortamda, sosyal sermaye yolsuzluk ve kayırmacılığa dönüşebilir veya sosyal kontrol ve grup yaptırımı olasılığı, kaçılması zor baskıcı bir ortama yol açabilir. Gerçekten de yüksek derecede kapalılığa sahip ağlar, örneğin, bir derece için eğitim almak ve yerel mahallenin dışında bir kariyer kurmak bireylerin ağın sınırlarını aşmasını engelleyebilir. Benzer şekilde, göçmenler için diğer göçmenlerle çok sayıda yakın bağa sahip olmak faydalı olabilir. Ayrıca ev sahibi toplumun dilini benimsemelerini de zorlaştırabilir. Etnik yerleşim bölgelerinde, suç gruplarının, etnik grup üyeleri arasındaki güçlü bağları istismar ederek, polise gitmek yerine suçlarını hoş görmeleri için diğer sakinlerine baskı yaptıkları bilinmektedir. Tüm bu durumlarda, sosyal sermaye kamusal kötülüklere yol açmaktadır (Graaf ve Wiertz, 2019: 20).

Küresel kamu yararlarının varlığını kabul etmek ve bunların sağlanmasını güvence altına almak, günümüzün küreselleşmiş dünyasında bireylerin refahını teşvik etmek için merkezi öneme sahiptir (Deneulin ve Townsend, 2007: 20).

Kamusal mal kavramı göç bağlamında ele alındığında, göçün kendisinin kamusal mal olma şartlarını tam olarak karşılamadığı görülmektedir. Kamusal mallar, dışlanamazlık (non-excludability) ve rakipsizlik (non-rivalry) özelliklerine sahiptir (Samuelson, 1954: 387-389). Devletlerin sınır politikaları yoluyla kontrol edilebilmekte ve göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimi sınırlandırılabilir. Bu durum göçün kamusal mal niteliği taşımadığını ortaya koymaktadır. Ancak göçün finansmanı, güvenli yönetimi, veri paylaşımı, uluslararası dayanışma ve mali yük paylaşımı süreçleri; faydaları sınırları aşan ve tek başına bir devletin üstlenemeyeceği

düzeyde olduğu için kamusal niteliğe sahip hizmetler üretmektedir (Kaul et al., 1999: 3–5). Bu nedenle çalışmada göçün kendisi değil, göç yönetimi kamu ekonomisi açısından kamusal ve ulusötesi bir mali sorumluluk olarak ele alınmaktadır.

2.2. Küresel Kamusal Mal

Literatürde ilk detaylı çalışma küresel kamusal malların tanımlanmasına yönelik Kaul, Grunberg ve Stern (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan sınıflandırmada küresel kamusal mallar; sağlık, bilgi, barış ve güvenlik, pazar etkinlikleri, çevresel ve kültürel yozlaşma, eşitlik ve adalet olmak üzere fonksiyonel olarak incelenmiştir. Küresel kamusal malların faydaları bir veya bir grup ülkeyi, birden fazla popülasyon grubunu ve yalnızca bugünkü neslin yanı sıra gelecek nesilleri de içine alacak şekilde evrensel özellikte olmasıdır. Küresel kamusal mallar birden çok ülkeyi ve evrensel çapta tüm insanları kapsamına almakta ve aynı zamanda faydası birden çok nesle yayılmaktadır (Kaul vd., 1999: 2).

Küreselleşme ve etkilerinin anlaşılması küresel kamusal malların sağlanmasının ardındaki temel mantık, hava kirliliği, iç savaş ve şiddetli çatışmalar, hastalık, HIV/AIDS, uluslararası terörizm ve finansal şoklar gibi sınırlar ötesinde olumsuz dışsallıklar yaratan ve faydayı azaltan küresel kamu “kötülerinin” veya “ürünlerinin” olumsuz etkilerini düzenlemek veya telafi etmektir (McNeill, 2021: 222).

Barış tüketimde dışlama ve rekabetin olmaması nitelikleri nedeniyle kamusal mal özellikleri taşımaktadır. Ulusal barış kamusal mal iken, uluslararası barış ise küresel kamusal maldır (Barış ve Barlas, 2017: 144).

Küresel kamu malları uluslararası düzlemde geniş bir etki alanına sahip kısmen veya tamamen rakipsiz ve dışlanamaz faydalara sahiptir. Faydaların rakipsizliği ve dışlanamazlığının sayısız kombinasyonu göz önüne alındığında, küresel kamu malları dünya nüfusunun çoğunu etkileyen saf veya saf olmayan kamu mallarına karşılık gelebilir. Temel küresel kamusal mallar arasında küresel mali krizlerin iyileştirilmesi, evrensel düzenleyici uygulamaların benimsenmesi, temel ekosistemlerin korunması, sabit yörüngelerin tahsis edilmesi, kültürel mirasın korunması, ozon tabakasının incelmesinin tersine çevrilmesi ve iklim değişikliğinin engellenmesi yer almaktadır. Bunlar ve diğer küresel kamusal mallar (örneğin, bulaşıcı hastalıkların ortadan kaldırılması, hastalık tedavi rejimlerinin geliştirilmesi, siber güvenliğin teşvik edilmesi, biyoçeşitliliğin korunması, sınır aşan terörizmin azaltılması, dünya barışının korunması, bilimsel buluşların keşfedilmesi ve mülteci akınlarının ele alınması) dünyanın en acil sorunlarından bazılarını temsil etmektedir.

Bu sorunların ele alınması, çok sayıda ülkenin büyük işlem maliyetleri ve zaman zaman kurumsal yenilikler içeren çabalarını gerektirebilir (Buzhholz ve Sandler, 2021: 488-489).

Göç, özellikle mülteci akınları gibi durumlarda, küresel kamu mallarının bir parçası olarak görülmektedir. Mülteci krizleri, genellikle çatışmalar, çevresel bozulmalar ve ekonomik zorluklar gibi sınır ötesi etkileri olan sorunlarla bağlantılıdır. Bu tür durumlar, sadece bir ülkenin sorumluluğunda değildir; aksine uluslararası iş birliği gerektirir. Mülteci akışlarının etkili bir şekilde yönetilebilmesi için uluslararası kurumların, hükümetlerin ve diğer aktörlerin iş birliği içinde hareket etmesi gerekmektedir. Özellikle, göçün temel nedenlerine yönelik müdahaleler (örneğin, çatışmaların çözülmesi ya da çevresel bozulmanın engellenmesi) kritik öneme sahiptir. Göçün ekonomik ve sosyal etkileri, hem göç edenlerin hedef ülkelerindeki entegrasyon süreçlerini hem de kaynak ülkelerdeki beyin göçü gibi etkileri içermektedir. Bu bağlamda, kaynak ülkelerin kayıplarını azaltmaya yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir (Buzhholz ve Sandler, 2021: 491-492).

Toplumda yaşayanlar tarafından toplu olarak tüketilen ve tüm bireylere ayrı ayrı fayda sağlayan mallara temiz atmosfer, sağlıklı bir ozon tabakası, evrensel insan hakları, küresel barış, salgın hastalıklardan korunma vb. örnek olarak verilebilir. Zararlı küresel kamusal mallara ise sera gazlarının artması neticesinde ortaya çıkan problemler (küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, ultraviyole ışınlar, ekosistemin bozulması, türlerin azalması ve yok olması vs.) örnek teşkil etmektedir. Tablo 1'den de görüldüğü üzere salgın hastalıklar, uluslararası düzensiz göç, savaşlar, katliamlar, insan ticareti, uyuşturucu ticareti gibi problemleri de “zararlı” küresel kamusal mallar kategorisinde olduğunu ifade edebiliriz (Aktan, 2022: 141).

Tablo 1: “Faydalı” Küresel Kamusal Mallar ve “Zararlı” Küresel Kamusal Mallar

Faydalı Mallar (Global Goods)	Zararlı Global Mallar (Global Bads)
Temiz atmosfer Sağlıklı iklim koşulları Sağlıklı ozon tabakası	Ultraviyole ışınlar & radyasyon Global Isınma Ozon tabakasının incelməsi
Sürdürülebilir ekosistem Tükenme tehlikesi altındaki türlerin korunması Global kaynakların, doğanın ve çevrenin koruma altına alınması	Ekosistemin bozulması Türlerin yok olması Global Kaynakların aşırı tüketimi Doğanın ve çevrenin tahribatı
Evrensel insan haklarının gözetilmesi ve korunması	İşkence ve kötü muamele Hak ve özgürlüklerin ihlali vs.
Tüm dünyada barış ve huzurun temini: global barış	Savaşlar Katliamlar Çatışmalar
Tüm dünya uluslarının bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanması	Dijital eşitsizlik Dijital kirlilik Web virüsleri/ İnternet suçları
Global toplumu salgın hastalıklardan korunma önlemleri	Salgın hastalıklara bağlı ölümler (Covid-19/ Domuz Gribi/ Kuş Gribi/ HIV/AIDS)
Global finansal istikrarın temin edilmesi	Global Finansal İstikrarsızlık; Global Finansal Krizler
Global ölçekte adalet, hakkaniyet ve fırsat eşitliğinin tesis edilmesi	Gelir dağılımında adaletsizlik; Zengin ve yoksul ülkeler arasındaki uçurum; aşırı yoksulluk, modern kölelik
Global organize suçlar ve yolsuzluklardan arındırılmış global toplumsal düzenin inşası	Global suçlar/ global terör (Göçmen sorunu; kara para aklama, Global yolsuzluklar, insan ticareti, uyuşturucu ticareti vs.)

Kaynak: Aktan, 2022

Geçmişten bugüne faaliyetler küresel olarak birbirine daha fazla bağlanmıştır ve bazı ihtiyaçlar ve bunların sağlanması çok uluslu, hatta küresel hale gelmiştir. Ayrıca ulusal olan bazı kamusal mallar ve kamusal “kötüler” küresel özellikler kazanmıştır. Sonuç olarak, dünyanın geri kalanında olup bitenler, belirli ülkelerin başına gelenler için geçmişte olduğundan çok daha fazla önem taşımaktadır. Salgın hastalıklar, iklim değişikliği, ülkeler arası göç, kara para aklama ve vergi kaçakçılığı, siber suçlar ve diğer çok ülkeli suçlar, okyanusların aşırı avlanması gibi olaylar göz ardı edilemeyecek kadar önemli “kamu zararları” haline gelmiştir (Tanzi, 2021: 4). Küresel kamusal kötülerin yönetimi, genellikle karmaşık bir yapı ve çok sayıda aktörün yer aldığı bir

süreçtir. Bu süreçte, farklı paydaşların iş birliği yapması, sorunların daha etkili bir şekilde ele alınmasını sağlayabilir. Örneğin, Thielemann'ın çalışmasında, büyük ölçekli mülteci akınlarının yönetiminde uluslararası iş birliğinin önemi vurgulanmaktadır. Thielemann, “bir devletin tek taraflı politikalarının diğer devletler üzerinde önemli dışsallıklar yarattığını” belirtmekte ve bu durumun iş birliğini zorunlu kıldığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, mülteci yönetimi gibi karmaşık sorunlar, yalnızca bir ülkenin çabalarıyla değil, çok sayıda ülkenin ortak çabalarıyla çözülebilir (Thielemann, 2007: 3-4).

Göç, küresel kamusal mallar perspektifine doğrudan uymasa da göçün yönetimi, finansmanı, veri paylaşımı ve uluslararası yük paylaşımı süreçleri, küresel kamusal mal niteliği gösterebilmektedir. Zira bir ülkede yaşanan ani göç hareketlerinin sonuçları yalnızca o ülkeyi değil; komşu ülkeleri, bölgesel güvenliği, insan hakları rejimini ve küresel ekonomiyi etkileyebilmektedir (Kaul et al., 1999: 5-7; Stiglitz, 1999:308-310). Küresel kamusal malların temel niteliği, faydalarının ülke sınırlarını aşması ve tek bir devlet tarafından üretilmeyecek kadar geniş kapsamlı bir uluslararası iş birliği gerektirmesidir. Demirci ve Acar'ın (2019) belirttiği üzere, özellikle zorunlu göç ve mülteci hareketleri, yalnızca ilk iltica edilen ülkeyi değil; bölgesel güvenliği, ekonomik istikrarı ve uluslararası düzeni etkileyen dışsallıklar üretmektedir. Bu durum, mülteci korumasının tüketimde rekabetsizlik ve dışlanamazlık özellikleri taşıması nedeniyle kamusal mal niteliği gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bir ülkenin mülteci korumasına katkıda bulunması, diğer ülkelerin elde edeceği faydayı azaltmamakta; barış, güvenlik ve istikrar gibi çıktılar tüm ülkelere yayılmaktadır. Bu nedenle, mülteci akınlarının yönetiminde finansman yükünün tek bir ülkeye bırakılması optimal değildir; küresel ölçekte mali dayanışma gereklidir (Demirci ve Acar, 2019: 424-429). Dolayısıyla göç, bir “küresel kamu kötü” (global public bad) olarak algılandığında bile, bu durumun yönetimi için geliştirilen uluslararası finansman mekanizmaları (AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı, Birleşmiş Milletler Göç Paketi vb.) küresel kamusal mal üretimine dönüşmektedir. Bu nedenle çalışma, göçü küresel kamusal mal olarak değil; göçün yönetimini küresel kamu ekonomisinin bir parçası olarak değerlendirmektedir.

3. Göç Kavramına Genel Bir Bakış

İnsan hareketliliği tarihimizin kalıcı bir yönü olmuştur ancak günümüzün küresel ekonomisinde, göç eden nüfusların kabulü için gereken araçlar ve koşullar göz önüne alındığında önemli bir sorun teşkil etmektedir. İç savaşlar ve çatışmalardan kaynaklanan zorunlu göçmen akışının artması, dünya çapında yeni zorluklara sebep olmaktadır.

Göç bir bölgeden başka bir bölgeye doğru insanların taşınmasıdır. Göçlerin nedenleri, gerçekleşme tarzı ve yaşanma biçimine göre değişiklik göstermektedir. Günümüzde ise göç bir ulus devlet içinde ya da uluslararası seviyede yaşam yerinin değiştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Kanbir, 2023: 25). Yabancı bir ülkede doğmak, ulusal bir sınırı geçmek, bir süre veya başka bir ülkede uzun süre kalmak gibi yaygın olarak kabul görmüş başka tanımlar da vardır (Hanna, 2020: 4). Bunlara ek olarak göç bireylerin alışmış oldukları düzen ve toplumdan ve sahip oldukları ekonomik fırsatlardan isteyerek veya istemeyerek uzaklaşıp yeni bir hayata geçiş yapması olarak da ifade edilebilir. Bununla birlikte göç, toplumsal bir hareket olduğu için topluma uyum konusunda bazı sorunları da beraberinde getirmektedir (Akıncı vd., 2015: 61).

Bireylerin yer değiştirmesinde yoksulluk, dinsel-siyasal-ideolojik baskılar, savaş ve işsizlik gibi faktörler neden olmaktadır. Bu faktörlere literatürde itici güç denilmektedir. Yaşanılan bölgeden ayrılma isteği bu sorunların çözüleceği umudunu içermektedir. Bu durum da göç edilen bölgenin çekici faktörlere sahip olmasını kapsamaktadır. Ekonomik, politik veya ekolojik nedenler göçün zaruri sebeplerini oluşturmaktadır (Tümtaş ve Ergun, 2016: 1349). Bu durumlara ek olarak bulunduğu ülkede hak ettiği gelir seviyesi ve konuma gelemeyeceğini düşünen yüksek eğitilmiş, alanında uzman kalifiyeli bireyler de gelişmiş ülkelere göç etmektedir. Beyin göçü olarak adlandırılan bu olgu, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere daha iyi çalışma şartlarına sahip olacağı ve daha yüksek gelir seviyesine ulaşacağı için bireylerin göç etmesine neden olmaktadır (Ünsal, 2019: 54).

Göç kelimesinin evrensel dillerdeki karşılığına bakıldığında, İngilizce karşılığı ‘migration’ olarak belirtilmekte, bununla birlikte göç eylemini gerçekleştiren birey, yani göçmen için kullanılan terimler İngilizce’de farklı bakış açılarıyla şekillenmektedir. Örneğin, ‘emigration’ kelimesi bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan dış göç anlamına vurgu yapmaktadır. Burada terk edilen ülke açısından dışa göç söz konusu olmakta ve başka bir ülkeye göç edene de ‘emigrant’ denilmektedir. Bir diğer kavram ise bir ülkeye yapılan göç dalgası veya yerleşilen ülke için kullanılan ‘immigration’ terimidir. Burada da ülkeye gelen göçmen ‘immigrant’ olarak adlandırılmaktadır. Genellikle göçmen kelimesi ile İngilizce karşılığı ‘refugee’ olan sığınmacı teriminin anlamı karıştırılmaktadır. Sığınmacı kavramı, göçmen terimine kıyasla daha özel bir durumu ve hareketi ifade etmekte olup, ayrıca uluslararası literatürde de göçmen ve sığınmacı terimleri birbirinden ayrı olarak kullanılmaktadır. Göçmenler de kendi içinde kategorilere ayrılabilir. Bu bağlamda öncelikli olarak turizm, sağlık ve eğitim amacıyla gelen yabancılar, yabancı yatırımcılar ve çalışanlar, ülkeye resmi yollarla gelip yerleşme niyetinde

olanlar ile yasa dışı yollarla giriş yapıp kaçak statüsünde bulunan bireyler ve barınma ihtiyacı nedeniyle gelen sığınmacılar göçmen sınıflandırması içinde değerlendirilmektedir (Akıncı vd., 2015: 64).

Küreselleşme bir şekilde göçün karakterini ve türünü dönüştürmüştür. Önceki yıllarda, insanlar esas olarak kalıcı yerleşim amacıyla hareket ederken son zamanlarda bu eğilim değişti. Daha önce, göçe yönelik politikalar daha sıkıydı, ancak artık ülkeler ve uluslararası kuruluşlar, kısıtlamanın sonuç olmadığını ve göçün nedenlerini, sebeplerini araştırmaları gerektiğini fark ettiler (Todria, 2016: 336).

Göç olgusu yalnızca demografik bir yer değiştirme süreci değil, aynı zamanda kamu maliyesi, sosyal refah sistemleri ve yerel yönetimler üzerinde doğrudan etkiler yaratan ekonomik ve mali bir süreçtir. Göçün mali boyutu, özellikle sağlık, eğitim, barınma ve sosyal yardım hizmetleri gibi kamu harcamaları üzerinden ortaya çıkmaktadır (OECD, 2020). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göçü, bireysel hareketliliğin ötesinde ekonomik, politik ve mali boyutları olan yapısal bir süreç olarak tanımlamaktadır (IOM, 2023: 15). Bu yönüyle göç yalnızca sosyolojik bir olgu değil, aynı zamanda kamu ekonomisi ve mali sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi gereken stratejik bir kamu politikası alanıdır.

4. Uluslararası Göç Dinamikleri

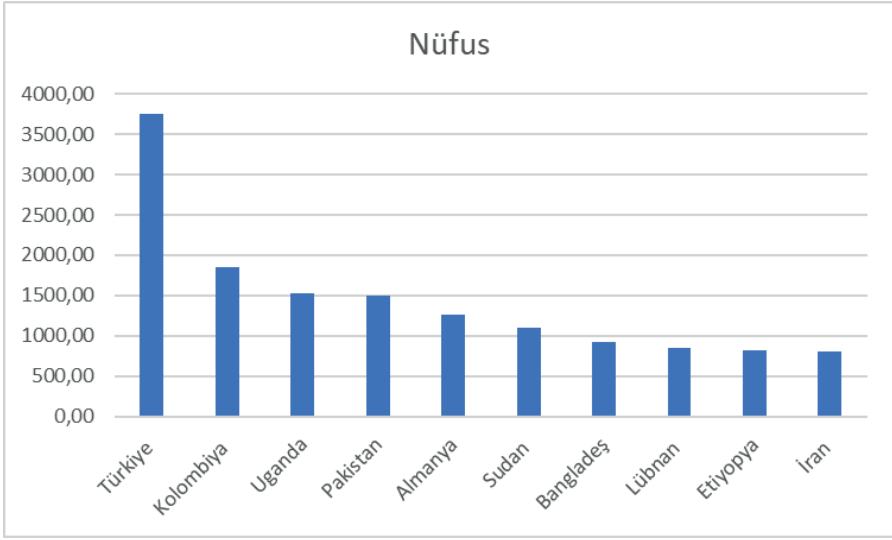
Uluslararası göçmen sayısı son 50 yılda artmıştır. Toplam küresel nüfusun payı ve uluslararası göçmenlerin oranı da kademeli olarak artmıştır. Tablo 2'ye bakıldığında uluslararası göçmen sayısı dünya nüfusunun sadece %2,3 ünü oluşturmaktayken 2020 yılına gelindiğinde toplam nüfusun %3,6'sından oluşmaktadır. Göçmen sayısı ile beraber dünya nüfusu da artmaktadır bu yüzden Dünya nüfusu içerisindeki göçmenlerin payı hızlı bir artış göstermemiştir.

Tablo 2: Uluslararası Göçmenler, 1970–2020

Yıllar	Uluslararası Göçmen Sayısı	Göçmenlerin Dünya Nüfusundaki Oranı
1970	84 460 125	2.3
1975	90 368 010	2.2
1980	101 983 149	2.3
1985	113 206 691	2.3
1990	152 986 157	2.9
1995	161 289 976	2.8
2000	173 230 585	2.8
2005	191 446 828	2.9
2010	220 983 187	3.2
2015	247 958 644	3.4
2020	280 598 105	3.6

Kaynak: World Migration Report, 2022

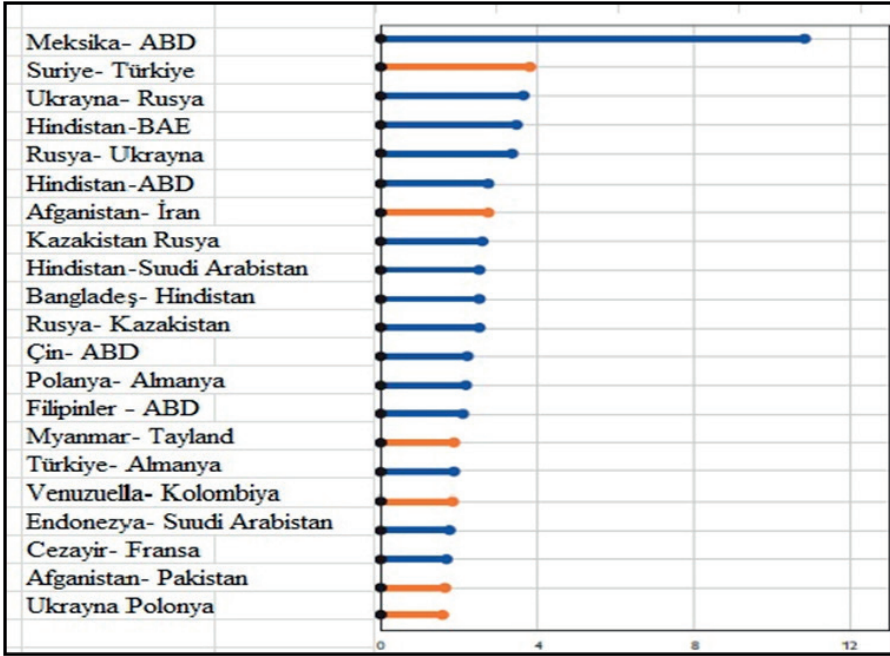
Şekil 1’den görüldüğü üzere, 2020 yılında yaklaşık 4 milyonluk mülteci ve sığınmacı nüfusuyla dünya genelinde en çok sayıda mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke Türkiye’dir. Ardından Kolombiya, Uganda ve Pakistan gelmektedir. Diğer önemli mülteci destinasyonları, sığınmacılar veya yurtdışında yerinden edilen diğer kişiler Almanya, Sudan, Bangladeş ve Lübnan’dır. Tüm ülke veya bölgelerin yaklaşık beşte birinde, uluslararası göçmenler toplam nüfusun dörtte birini veya daha fazlasını oluşturmaktadır. 2020 yılında 1 milyon ve üzeri göçmen barındıran ülkeler arasında toplam nüfus içinde en yüksek göçmen payına sahip 10 ülkeden 6’sı Kuzey Afrika ve Batı Asya bölgesinde yer almıştır. Bunlara Körfez İş birliği Konseyi üyesi ülkeler Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri de dahildir (UNDESA, 2020: 11).

Şekil 1: Dünyada En fazla Mülteciye Ev sahipliği Yapan Ülkeler

Kaynak: UNHCR, 2021

Dünya genelinde toplam mültecilerin yüzde 83'ü düşük ve orta gelirli ülkelerde bulunmaktadır. Yüzde 27'si ise en az düzeyde gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır. Gelir seviyesi düşük ülkelerin bu kadar göçmene ev sahipliği yapmasının temel sebebi çatışma yaşanan ülkelerle sınırlarının bulunmasıdır. Yani komşu ülkelerinde yaşanan olumsuzluk az gelişmiş ülkeleri de etkilemiştir. Komşu ülkeden ayrılan nüfusun yaklaşık yüzde 72'si bu ülkelerde kalmıştır.

Şekil 2: Ülkeden ülkeye ilk 20 uluslararası göç koridoru, 2020 (Göçmen, Milyon)

Kaynak: IOM, 2024

Göç koridorları, zaman içinde göç hareketlerinin birikimini temsil eder ve göç modellerinin belirli hedef ülkelerde önemli yabancı doğumlu nüfuslara nasıl dönüştüğüne dair bir anlık görüntü sağlar. Şekil 2’de görüldüğü üzere, Meksika’dan Amerika Birleşik Devletleri’ne koridor, yaklaşık 11 milyon kişiyle dünyanın en büyüğüdür. İkinci en büyüğü, çoğunlukla Suriye Arap Cumhuriyeti’nin iç savaşından yerinden edilmiş mültecilerden oluşan Suriye Arap Cumhuriyeti’nden Türkiye’ye dir. Rusya Federasyonu ile Ukrayna arasındaki koridor, zaman içinde bir dizi temel nedenden (örneğin, 2014 ve 2022’de Rusya Federasyonu’nun işgalleri sonrasında Ukrayna’dan yerinden edilme dahil) kaynaklanan dünyanın en büyük koridorları arasında üçüncü ve beşinci sırayı almaktadır (IOM, 2024:23).

Uluslararası göç yalnızca demografik bir hareketlilik değil, aynı zamanda mali bir sorumluluk alanıdır. Göç hareketleri sonucunda ortaya çıkan barınma, sağlık, eğitim, sosyal yardım ve güvenlik maliyetleri çoğunlukla göç alan ülkelerin kamu bütçeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Buna karşın işgücü artışı, tüketim canlanması, girişimcilik ve beşerî sermaye gibi olumlu etkiler çoğu zaman küresel ölçekte yayılmaktadır. Bu nedenle göç literatüründe sıkça vurgulanan biçimiyle, “maliyetler ulusal, faydalar küreseldir” (Kaul et

al., 1999:6; Stiglitz, 1999:310). Bu durum, göçün yalnızca ulusal sınırlar içinde yönetilemeyecek kadar çok aktörlü ve maliyetli olduğunu, dolayısıyla göç yönetiminin küresel ölçekte bir mali iş birliği ve kamu politikası konusu haline geldiğini göstermektedir.

5. Göçün Ekonomik, Mali ve Sosyal Etkileri

Göç kavramı sadece mekanlar arasında yer değiştirme süreci olan bir nüfus hareketliliğinden ibaret değildir. Coğrafi konum değişikliğiyle birlikte göç ekonomik, mali, siyasi, kültürel ve sosyal etkileri ile de toplumda stratejik öneme sahiptir.

Göçün menşe ülke üzerindeki etkileri çoğu zaman önemli ve olumludur. Göçün yoksulluğu hafiflettiği ana kanallar, para transferlerinden elde edilen gelirlerin artması, tüketimi kolaylaştırma yeteneği, yeni bir iş kurmak için finansmana erişim ve göçmen diasporasının uluslararası topluluğu tarafından sağlanan bilgi ve kaynaklardan yararlanmadır. Saf parasal kazançların yanı sıra, göç ve para transferleri sağlık hizmetlerine ve eğitime daha fazla yatırım yapılmasına olanak tanımaktadır. Buna rağmen tüm etkiler olumlu değildir; göçmenlerin işverenler tarafından sömürülmesinin yaygın olduğu bildirilmektedir. Aileden ayrılma, göçmenler açısından önemli bir stres kaynağıdır ve büyük ölçekli göç, bir ulusun kimliği ile egemenliği bakımından ciddi zorluklar yaratmaktadır (Ratha vd., 2011: 3).

Göçün ekonomik etkileri yalnızca işgücü arzı ya da işsizlik oranları üzerinden değerlendirilemez; kamu maliyesi, yerel bütçeler, sosyal güvenlik sistemleri ve mali sürdürülebilirlik üzerinde bıraktığı etkilerle birlikte ele alınmalıdır. Göçün kamu maliyesine etkisi kısa ve uzun vadeli olarak iki boyutta incelenmektedir. Kısa vadede sağlık, eğitim, barınma, sosyal yardım ve güvenlik harcamalarında artışa yol açarak kamu giderlerini yükseltmektedir (UNHCR, 2022: 14). Ancak uzun vadede göçmenlerin işgücü piyasasına katılımı, tüketim artışı, girişimcilik faaliyetleri ve vergi gelirlerinde genişleme yoluyla kamu maliyesine pozitif katkı sunduğu tespit edilmiştir (Dustmann & Frattini, 2014: 594–597).

OECD'nin göç ve kamu maliyesi üzerine yaptığı çalışmalar, göçün çoğu OECD ülkesinde bütçeye etkisinin GSYH'nin $-0,5$ ila $+1,0$ aralığında değiştiğini ve bu nedenle ne büyük bir mali yük ne de ciddi bir mali kazanç olarak görülmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır (OECD, 2013: 159–161; OECD, 2020).

Göçün sosyal etkileri ise mali etkilerle doğrudan bağlantılıdır. Eğitim, dil uyumu, sağlık hizmetlerine erişim ve istihdam piyasasına katılım gibi unsurlar, sosyal uyum politikalarının başarısına bağlıdır (Castles ve Miller,

2009: 65). Etkili entegrasyon politikalarının uygulanmadığı durumlarda kayıt dışı ekonomi, işsizlik ve toplumsal gerilimler artmakta; bu da kamu maliyesi üzerinde ek bir yük oluşturmaktadır (OECD, 2023). Bu nedenle göç, yalnızca demografik ya da sosyal değil; mali sürdürülebilirlik ve kamu harcama politikalarıyla doğrudan ilişkili bir kamu ekonomisi olgusudur.

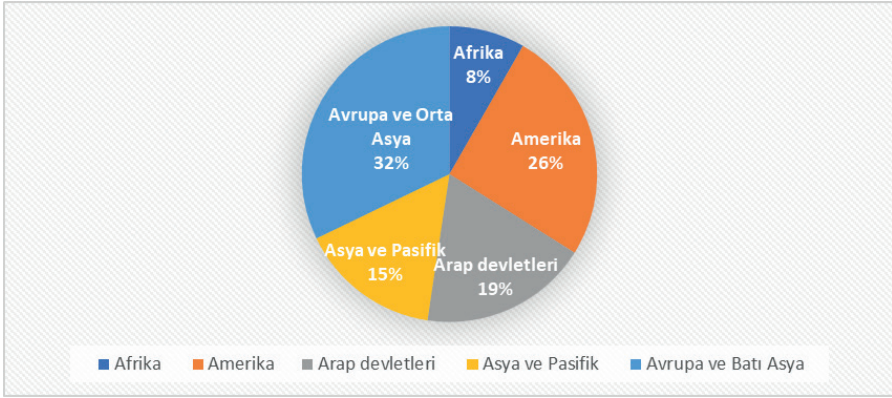
5.1. Göçün Ekonomik Etkileri

Uluslararası sınırlar arasında göç, göç eden insanları, göç ettikleri ülkeyi ve ayrıldıkları ülkeyi olmak üzere birçok tarafı etkilemektedir. Sonuçlar, elbette, göç eden insanlar için en büyük etkiyi doğurmaktadır ancak dahil olan ülkeler için de önemli ölçüde sonuçlara yol açmaktadır. Göçün kısa ve uzun vadeli etkileri de büyük ölçüde değişiklik göstermektedir. Uluslararası göç araştırmaları genellikle göçmenler için sonuçlara odaklanmaktadır. Ancak sonuçlar yalnızca göçmenlerin kendileri için önemli değildir; aynı zamanda alıcı ülkeyi de etkilemektedir (Gerdes vd., 2011: 7).

Göçmenlerin memleketlerine gönderdikleri dövizler (gönderimler), yurtiçinde tasarrufları artırmanın yanı sıra finansal aracılığı geliştirerek ekonomik büyüme potansiyelini yükseltebilir. Gönderim akışlarının makroekonomik analizlerde doğru bir şekilde dikkate alınması, döviz alan ülkelerin kredi notunu ve dış borç sürdürülebilirliğini iyileştirebilir. Büyük ve istikrarlı bir döviz kaynağı olan gönderimler, yatırımcı paniğini azaltarak kriz dönemlerinde ani cari hesap açıklarının önüne geçebilir. Ayrıca, gelecekteki döviz akışları, gelişmekte olan ülkelerde hükümetler ve özel sektör tarafından uluslararası sermaye piyasalarında finansman sağlamak için teminat olarak kullanılabilir. Bu yenilikçi finansman mekanizmaları, düşük gelirli konut projeleri veya su temini gibi kalkınma projeleri için fon oluşturmak amacıyla kullanılabilmektedir (Ratha vd., 2011: 5).

Göçün ekonomik etkilerinin ülkeler arasında farklılık gösterdiği ve göçün zorluklar getirmesine rağmen kaynak ve hedef ülkelere de faydalar sağladığı sonucuna varılmaktadır (IOM,2022: 304).

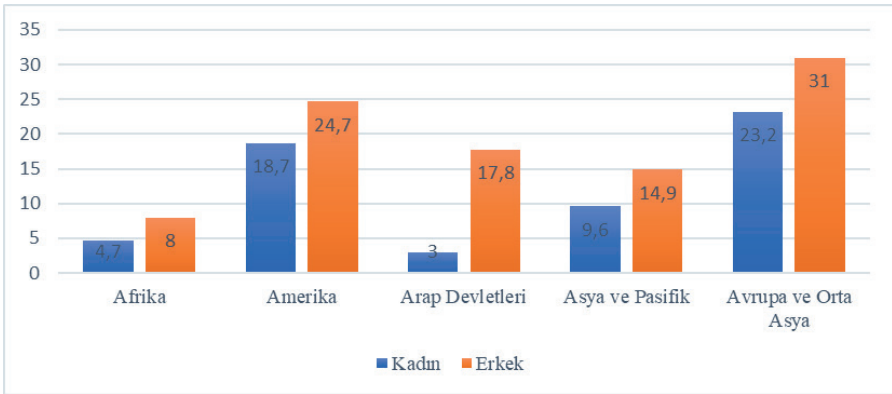
Gidilecek ülkelerde, göçmenler genellikle yerli işçilerin yapmak istemeyeceği işleri yaparak kritik iş gücü boşluklarını doldurmaktadır. Göçmen işçiler yerli işçilerin becerilerini ikame etmek yerine onları tamamlama eğiliminde olduklarından göç, varış ülkelerinde mal ve hizmetlere olan talebi de artırabilir. Ayrıca, göçmenler genellikle girişimci olduklarından, ev sahibi toplumlarda yeni işler yaratılmasına katkıda bulunmaktadır. Göçmenlerin ödedikleri vergiler ve sosyal güvenlik programlarına yapılan katkılar, yardım olarak aldıkları miktardan daha fazla olma eğilimindedir (UNDESA, 2020: 11).

Şekil 3: Göçmen İşçilerin Çalıştıkları Bölgelere Göre Dağılımı, 2022

Kaynak: ILO,2024

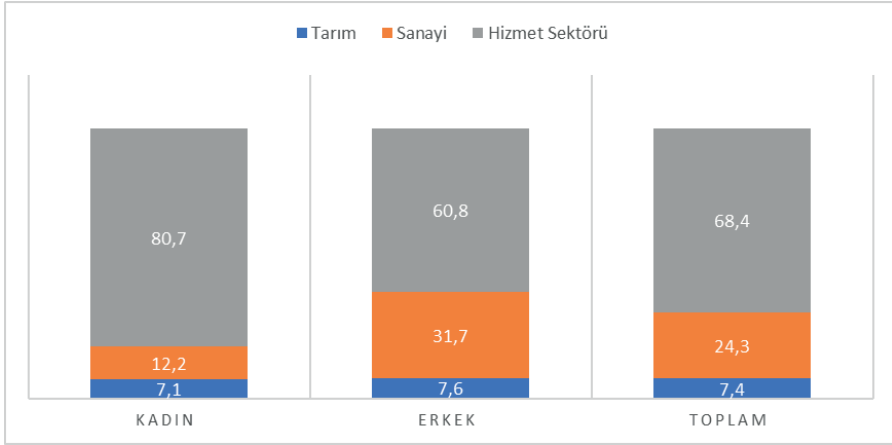
Şekil 3'te görüldüğü üzere işgücündeki uluslararası göçmenler Avrupa ve Orta Asya'da yoğunlaşmış ve bunların %32'sini oluşturmaktadır. Ardından %26 ile Amerika, %15 ile Asya ve Pasifik, %19 ile Arap Devletleri ve %8 ile Afrika gelmektedir.

Şekil 4: Cinsiyete ve bölgeye göre uluslararası göçmenlerin istihdamı, 2022 (Milyon)

Kaynak: ILO,2024

Şekil 4'ten görüldüğü üzere en çok istihdam edilen uluslararası göçmenler Avrupa ve Orta Asya ile Amerika'da bulunmaktadır. 155,6 milyon istihdam edilen uluslararası göçmenden 54,2 milyonu (%34,8) Avrupa ve Orta Asya'da ve 43,4 milyonu (%27,9) Amerika'da bulunmaktadır (ILO, 2024).

Şekil 5: Geniş ekonomik faaliyet kategorisine göre uluslararası göçmen işçilerin küresel dağılımı, 2022

Kaynak: ILO, 2024

Şekil 5’ ten anlaşılabacağı üzere göçmenlerin büyük bir kısmı hizmet sektöründe çalışmaktadır. Hizmet sektörünü ise sanayi sektörü takip etmektedir. Göçmenlerin %24,3’ü bu sektörde çalışmakta iken en az orana sahip oldukları iş alanı tarım olmaktadır.

2022 yılında, istihdam edilen göçmen kadınların yüzde 80,7’si hizmet sektöründe yer alırken, bu oran istihdam edilen göçmen erkekler için yüzde 60,8’dir. İstihdam edilen uluslararası göçmenlerin, özellikle de kadınların hizmet sektöründeki yüksek oluşu bakım ve ev işlerine yönelik önemli küresel talepten kaynaklanmaktadır (ILO, 2024, s. 21). Bu durum bir gerekliliğe dönüşürken, yeni ulusal ve uluslararası düzenlemelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, Uluslararası Çalışma Örgütü, ev işçileriyle ilgili önemli bir düzenleme olan, kısaca “Sözleşme No.189 veya (C189)” olarak adlandırılan Ev İşçileri İçin İnsana Yakışır İş Sözleşmesi’ni kabul etmiştir. 2011 yılında Cenevre’de düzenlenen ILO toplantısında, ev işçileri için insana yakışır iş önerilerinin kabul edilmesine karar verilmiştir. İlgili öneriler, daha sonra uluslararası mevzuat olarak kabul edilen bir Sözleşme biçimine dönüşmüştür (Kavurmacı, 2022: 359-360).

Hizmet sektörü içerisinde bakım istihdamı, uluslararası göçmenler için önemli bir iş alanını temsil etmektedir. Bakım hizmetleri genel olarak yetişkinlerin ve çocukların, yaşlıların ve gençlerin, güçsüzlerin ve sağlıklıların fiziksel, psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetleri ve ilişkileri içermektedir. Hemşireler, öğretmenler, ev işçileri gibi bakım

mesleklerinde ve konut bakım hizmetleri gibi endüstrilerdeki istihdamı kapsamaktadır. Bakım istihdamı, özel haneler, topluluklar ve kamu veya özel hastaneler, klinikler, huzurevleri, okullar ve diğer bakım veya destek kuruluşları veya tesisleri gibi çok çeşitli ortamlarda gerçekleştirilir (ILO, 2024: 16).

Günümüzde endüstriyel ve tarımsal sebeplerle gerçekleşen göçlere ek olarak, bilgi ekonomisinin ön plana çıkardığı yeni iş ya da eğitim olanaklarına yönelik nüfus hareketleri de gözlemlenmektedir. “Beyin göçü” olarak adlandırılan ve genellikle eğitim seviyesi ile mesleki yeterliliği yüksek bireylerin dahil olduğu göç akımları giderek artış göstermektedir. Ülkeler arası beyin göçü çoğunlukla düşük gelirli ülkelerden, yüksek gelirli ülkelere doğru yönelmektedir (Docquier, 2014:3-4). Bu durum göç alan ülkeler için avantaj sağlarken, göç veren ülkeler açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Dünya Bankası verilerine göre, yüksek gelirli ülkelerde her 1 milyon kişiye ortalama 4014 bilim insanı düşerken, düşük ve orta gelirli ülkelerde bu rakam 612’dir (World Bank, 2019). Dolayısıyla bilim insanı ve araştırmacı sayısı görece düşük olan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için beyin göçü, mevcut eğitilmiş ve donanımlı bireylerin kaybedilmesi riskini beraberinde getirmektedir.

Göçmenler geldikleri ülkeye vergi ve sosyal güvenlik primi ödeyerek almış oldukları yardımlardan daha fazla katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca istihdam edilen göçmenler kamu bütçesi üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Çalışma çağındaki nüfusu artırmasıyla göç ülkelerin beşerî sermayesinin gelişimine de katkıda bulunmaktadır. Göçmenler aynı zamanda teknolojik ilerlemeye de katkıda bulunmaktadır. Toplumlarımızın göçün rolünü faydalı bir şekilde tartışabilmesi için bu etkilerin anlaşılması önemlidir. Bu tür tartışmalar, eğitim ve istihdam gibi alanlarda, özellikle göçmenlerin istihdam durumunu iyileştirerek göçün faydalarını en üst düzeye çıkaran politikalar tasarlamak için de gereklidir. Bu politika karışımı elbette ülkeden ülkeye değişecektir. Ancak hem ev sahibi ülkeler hem de göçmenlerin kendileri için göçün faydalarının nasıl azami düzeye çıkarılacağına ilişkin temel sorunun, özellikle de hızlı nüfus yaşlanmasının işgücündeki açıkları kapatmak için göçmenlere olan talebi artırması nedeniyle, önümüzdeki yıllarda birçok OECD ülkesi tarafından ele alınması gerekmektedir (OECD, 2014: 1).

5.2. Göçün Mali Etkileri

Göçün kültürel, politik ve sosyal sonuçları olduğu gibi mali sonuçları da bulunmaktadır. Göç kaynaklı bir ülkede nüfusta yaşanan değişim ile hem gelir hem de harcama miktarları değişmektedir. Nüfus göç vasıtasıyla artarsa

istihdam edilen bireyler gelir vergisi öder, sermayeden gelir elde edenler de vergisini öder. Böylece göç alan ülkenin kamu geliri artacaktır (Geyik, 2020: 95).

Göç ve etnik çeşitliliğin çeşitli kamu malları için yapılan devlet harcamalarını azalttığına inanılmaktadır. Bunun olası bir açıklaması, hükümet harcamalarının daha büyük bir kısmının göçmenlere fayda sağlaması durumunda, yerli vatandaşların daha düşük vergi ve harcamaları tercih etmeleridir. Gelişmiş batı ülkelerine gelen tipik göçmenler, ortalama yerli sakinlerden daha az vasıflı, daha fazla işsiz ve daha fazla refah bağımlısı oldukları için mali bir yük getirmektedir. Göç arttıkça, hükümetler, göçmenlerin daha fazla yararlandığı harcama kalemlerinde (örneğin sosyal yardımlar) kesintiler yapar. Çünkü göçmenlerin gelmesi, gelir dağılımı sağlama hizmetlerine yönelik halkın tercihlerinin azalmasına yol açar. Göçmen sayısının artması, halkın daha az eşitlikçi politikalara yönelmesine sebep olur. Bu da hükümetin sosyal yardımlar gibi programlara yapılan harcamaları azaltmasına yol açmaktadır. Sosyal yardımlar gibi programlardaki azalmayı telafi etmek için hükümetler, savunma ve polis hizmetleri gibi daha genel fayda sağlayan harcamalara kaynak ayırmaktadır (Kim ve Lee, 2021: 1015).

Göçün mali etkisi, göçmenlerin ev sahibi ülkenin refah sistemine olan maliyetleri ve katkılarına bağlıdır. Sosyal güvenlik ağlarının kapsamı ve göçmenlerin bu hizmetlere erişim düzeyi maliyetleri belirlerken, vergi mükellefi olarak katkıları sistemin finansmanına destek sağlar. Gelişmekte olan ülkelerde sosyal yardımlar daha sınırlı olduğundan ve göçmenlerin çoğu kayıt dışı çalıştığından vergi katkıları düşük olabilir. Ancak, üretime ve ekonomik büyümeye yaptıkları katkı, ülke için genel olarak net bir kazançtır. Göçün mali etkisi genel olarak büyük olmayabilir, ancak özellikle sağlık hizmetleri açısından göç alan ülkede ek yük oluşturabilir. Düzensiz göçmenler sağlık hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşayabilir ve sağlık ihtiyaçları karşılanamayabilir (Ratha vd., 2011: 13).

Düşük vasıflı göçmenlerin kamu finansmanı üzerinde net bir yük oluşturduğu ve bu durumun vergileri artırabileceği veya kamu harcamalarını azaltabileceği varsayılmaktadır.

Yüksek vasıflı göçün ise tam tersi etkileri vardır. Temel tahmin, yerli halk göçün vergiler üzerindeki etkisini öngörüyorsa, daha yüksek gelire sahip olanların düşük vasıflı göçmenlere daha fazla karşı çıkması ve yüksek vasıflı göçmenleri daha fazla desteklemesi gerektirir (Hainmueller ve Hopkins, 2014: 229).

Göçün kamu maliyesi üzerindeki etkisi karmaşık konuları gündeme getirmektedir. Göçmenler demografik tip, beceriler ve gelenekler bakımından yerlilerden farklıdır ve sonuç olarak farklı vergiler ödemekte ve kamu hizmetlerine farklı yükler getirmektedir. Kamu harcamalarının göçe duyarlılığı, kamu harcamalarının bileşimine, özellikle de yeniden dağıtılabiliirliğine ve tüketimdeki rekabetin boyutuna bağlı olarak değişecektir. Göç sadece göçmenlerin kamu hizmetlerini tüketmesi yoluyla maliyet yaratma potansiyeline sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda ev sahibi ülkedeki vatandaşlara sağlanan hizmetlerin maliyetini de etkileyebilir. Dinamik bir bağlamda ele alındığında göç, nüfusun yaş yapısı üzerindeki etkisi ve göçün göçmenlerin yaşam süresindeki zamanlaması yoluyla kamu sektörü finansman hesaplarını da değiştirebilir. Bu etkiler arasındaki denge, diğer şeylerin yanı sıra, vergi ve harcama kurallarının niteliğine, göçmen kompozisyonu üzerindeki seçim baskılarına ve etkilerin değerlendirildiği iş döngüsünün aşamasına bağlı olduğundan, göçün kamu maliyesi için olumlu olup olmadığı konusunda her koşulda ve tüm ülkeler için geçerli genel sonuçlar yoktur (Preston, 2014: 589).

Göçmenlerin yaş kompozisyonu sağlık harcamalarını etkileyebilmektedir. Göçmenler ev sahibi ülkedeki sakinlerden daha gençse, sağlık sistemini kullanma olasılıkları daha düşük olacaktır. Bu durum artan göçün sağlık harcamalarını neden azalttığını açıklayabilmektedir (Kim ve Lee, 2021: 1026).

Eğer kamusal mallar tamamen bölünemezse, göçün kamu hizmetleri üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur. Ancak, eğer kamusal mallar yarı-bölünebilir ve aşırı kullanım sonucu kalite kaybına uğruyorsa, göçmen akışı mevcut hizmetlerin yetersiz hale gelmesine neden olabilir. Göç, uzun vadede kamusal malların finansmanına katkı sağlayabilir. Göçmenlerin ödediği vergiler, altyapının genişletilmesi ve bakım maliyetlerini karşılayarak kamu hizmetlerinin sürdürülebilirliğine destek olabilir (Leiner, 1997: 159-162). Sonuç olarak, göç sadece sosyal yardımlar gibi belirli harcamaları değil, tüm kamu harcamalarının nasıl dağıtılacağını etkileyebilir ve devletler göç politikalarını kamu hizmetlerini sürdürülebilir kılacak şekilde tasarlamalıdır.

5.3. Göçün Kültürel ve Sosyal Etkileri

Göçü yalnızca bir nüfus hareketi ya da bir topluluğun bir yerden başka bir yere gitmesi olarak ele almamak ve onun toplumsal alanda yol açtığı etkileri de incelemek gerekmektedir. Ekonomik, politik ya da iklim koşulları gibi sebeplerden dolayı bulunduğu yerden ayrılmak mecburiyetinde kalan birey ve aileler, göç ettikleri toplumlarda önemli değişimlere yol açarlar. Göçmenler,

kendi bölgelerinin sosyo-kültürel özelliklerini göç ettikleri bölgeye taşıyarak toplumsal yapının zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Göç genellikle aile gibi sosyo-kültürel etkenler de dahil olmak üzere birden fazla faktör tarafından yönlendirilir. Göçün kendisi çoğunlukla bir aile kararıdır ve göç kararı tek taraflı olarak alındığında bile, çoğu göçmen bir aile yükümlülüğü duygusuna sahiptir ve çoğunlukla para transferleri yoluyla geride bıraktıkları ailelerine katkıda bulunurlar. Hem iç (çoğunlukla kırsaldan kentsele) hem de uluslararası göç aile hayatını etkilemektedir. Bireysel aile üyeleri, kök ailelerini geride bırakır ve göç ettikleri ülkelerde yeni sosyal çevre kurma veya oluşturma zorluklarıyla karşı karşıya kalırlar. Emek göçü genellikle aileleri zorlar ve ailenin dağılmasına neden olabilir. Göç eden ebeveynler ve çocukları arasındaki ayrılık ne kadar uzun sürerse, çocuklar ebeveynlerin hane yönetimindeki referanslarını, otoritelerini ve sevgi ve maddi bakım sağlayıcıları olarak rollerini o kadar çok kaybederler. Ebeveynlerin yerini yavaş yavaş diğer aile üyeleri alır ya da çocuklar ebeveynlik görevini kendileri üstlenir. Reddedilme, terk edilme ve kayıp duyguları geride kalan çocukları takip etmekte ve yurt dışından gönderilen maddi hediyeler ve havalelerle telafi edilememektedir (UNDESA, 2022: 3).

Zorunlu kitlesel göçler nedeniyle sığındıkları ülkelerde çadır ve konteynerlerde hayatlarını sürdüren göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar, ortak yaşam alanlarında bulunmalarından dolayı temizlik yetersizliği, su ve altyapı olanaklarının eksikliği gibi etkenler nedeniyle çeşitli sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadır (Nur ve Taşan, 2017: 8).

Bireyler sıklıkla daha iyi istihdam fırsatları, gelişmiş yaşam standartları ve eğitim ve sağlık hizmetlerine daha fazla erişim arayışıyla göç ederler. Birçok avantajı olmasına rağmen, göçmenler genellikle yeni çevrelerinde kültürel ve dil engelleriyle karşılaşmaktadır ve bu da sosyal izolasyon ve yabancılaşmaya neden olabilmektedir. Bu, onların iyi bir ruh sağlığını korumasını ve bir bütün olarak topluma başarılı bir şekilde entegre olmasını zorlaştırmaktadır (İstekli, 2025: 2,16). Bu etkileri göz önünde bulundurulduğunda göçün duygusal maliyeti ortaya çıkmaktadır.

Göçmen akışlarının bileşimi, göçün etkisini beklenmedik şekillerde değiştirebilir. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip göçmenlerin, kültürel kimliklerini daha güçlü bir şekilde koruyarak alıcı toplumlar üzerinde daha büyük bir etki yaratabileceği düşünülebilir. Ancak, genellikle tam tersi olur çünkü eğitilmiş göçmenler, göç ettiği ülkenin kültürüne daha kolay uyum sağlarlar. Dil bilme avantajları ve daha iyi iş fırsatları, onların topluma daha hızlı entegre olmalarına yardımcı olur. Bu yüzden, nitelikli profesyonel göçü genellikle bir sorun olarak görülmez. Diğer yandan, düşük eğitim seviyesine

sahip işçi göçmenler, dil ve kültür eksiklikleri nedeniyle geleneklerine daha sıkı sarılırlar. Bu durum, özellikle kırsal kesimden gelen göçmenlerde daha belirgindir ve toplumun göç eden kişiye eleştirisine açık hale getirir (Portes, 2010: 1546).

Büyük çaplı kitlesel göçler, göç edilen bölgelerde ani nüfus artışına sebep olarak konut yetersizliğine neden olmaktadır. Eğer bu yerleşim alanları göç dalgasına hazırlıklı değilse ve sanayileşme tam anlamıyla gerçekleşmemişse, ortaya çıkan barınma sorunu kaçak yapılaşmayı beraberinde getirebilir. İmar mevzuatına ve belediye yönetmeliklerine aykırı olarak, tapusuz arsalar üzerinde kısa sürede izinsiz şekilde yapılan, sağlıklı yaşam ve barınma şartlarına uygun olmayan yapılar, karmaşık etkileri bulunan çok boyutlu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Çetiner ve Günay, 2021: 9).

Göçün oluşturduğu güvenlik riskleri, toplumlar kendilerini tehditlerden korumaya çalışırken aynı zamanda göçün desteklediği ticaret, finans ve kültürel değişim yoluyla artan refah arayışında olduklarından, liderler tarafından uzun zamandır kabul edilmektedir. Bugün, göçün bir devletin tanımlayıcı unsurlarından bazılarını, yani kalıcı bir nüfusu ve tanımlanmış bir bölgeyi doğrudan etkilediği açıktır. Bu nedenle göçün düzenlenmesi (giriş ve kalış), egemen devletlerin ayrıcalığı olarak kabul edilmektedir ve göç yönetimi konusunda uluslararası iş birliğiyle desteklenmelidir (IOM, 2024: 150). Göçle ilgili uluslararası yönetim çerçevesi, Devletleri göçmenlerin insan haklarını, örneğin keyfi göçmen tutuklamalarından kaçınarak ve geri göndermeme ilkesini destekleyerek korumaya mecbur etmektedir. Çerçevenin unsurları, devletleri göçmenlerin insan haklarını üçüncü taraf ihlallerine karşı korumaya çağırarak; örneğin etik işe alım uygulamalarını güvence altına almak amacıyla işe alım ajanslarının faaliyetlerini düzenlemelerini veya ayrımcılık karşıtı mevzuatı yürürlüğe koymalarını talep etmektedir. Bu nedenle uluslararası düzey, göçmenlerin insan güvenliğinin değerlendirilmesinde merkezi bir öneme sahiptir çünkü kabul edilen normları kapsar ve bölgesel, ulusal ve alt ulusal otoriteler dahil olmak üzere diğer yönetim düzeylerinde tekrarlanabilen (veya hatta geliştirilebilen) standartları bilgilendirir (IOM, 2024: 157).

SONUÇ

Göç, çağdaş dünyada yalnızca demografik bir hareketlilik olarak değil; kamu maliyesi, sosyal refah sistemleri, yerel yönetimler, güvenlik ve uluslararası iş birliği üzerinde etkiler yaratan çok boyutlu bir kamu politikası alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, göçü doğrudan bir “küresel kamusal mal” olarak tanımlamaktan ziyade, göçün yönetimi, finansmanı

ve uluslararası mali yük paylaşımı süreçlerinin küresel kamusal mal niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Böylece çalışma, göçü mali açıdan yalnızca ulusal ölçekte bir yük olarak değil; uluslararası iş birliği gerektiren küresel kamu maliyesi sorunu olarak konumlandırmaktadır.

Göçün kamu maliyesi üzerindeki etkileri iki yönlüdür. Kısa vadede sağlık, eğitim, barınma, güvenlik ve sosyal yardım harcamalarında artışa yol açarak yerel ve merkezi bütçeler üzerinde mali baskı oluşturabilmektedir. Buna karşın uzun vadede işgücü piyasasına katılım, vergi gelirlerinde artış, kayıt dışı ekonominin azalması ve demografik yapının dengelenmesi gibi yollarla kamu maliyesine pozitif katkı sağlayabilmektedir (OECD, 2020; Dustmann ve Frattini, 2014). Bu nedenle göç, yalnızca “maliyet unsuru” olarak değil, doğru yönetildiğinde bir kamu yatırımı ve ekonomik fırsat alanı olarak ele alınmalıdır.

Literatürde sıklıkla vurgulandığı üzere göç, “maliyetleri ulusal, faydaları küresel olan bir olgu” niteliği taşımaktadır (Kaul vd., 1999; Stiglitz, 1999). Göç alan ülkeler sağlık, eğitim, güvenlik ve altyapı gibi alanlarda finansal sorumluluğu büyük ölçüde üstlenirken; nitelikli işgücü, beşerî sermaye ve tüketim artışı gibi faydalar çoğu zaman küresel düzeyde dağılmaktadır. Bu durum, göçün yalnızca ulusal politikalarla yönetilemeyeceğini, uluslararası iş birliği, mali dayanışma ve adil yük paylaşımı mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda çalışmanın politika önerileri göç yönetiminin yalnızca sınır güvenliği ekseninde ele alınmasının yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Göçün sosyal uyum, eğitim, sağlık, istihdam ve yerel yönetim finansmanı boyutlarını kapsayan bütüncül bir politika çerçevesi içinde değerlendirilmesi gerekmektedir (UNHCR, 2018; OECD, 2020). Göçten kaynaklanan mali yükün ülkeler arasında daha dengeli biçimde dağıtılabilmesi amacıyla uluslararası mali yük paylaşımı mekanizmalarının güçlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı, UNHCR fonları ve Dünya Bankası desteklerinin daha adil, şeffaf ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması öne çıkan politika alanları arasında yer almaktadır (Kaul vd., 1999; European Commission, 2016).

Göçün mali etkilerinin büyük ölçüde yerel düzeyde yoğunlaştığı dikkate alındığında, yerel yönetimlerin mali kapasitesinin artırılması ve göç yoğunluğu yaşayan şehirlerde merkezi bütçeden ilave kaynak aktarımının sağlanması gerekmektedir (OECD, 2023; TBB, 2022). Ayrıca iklim değişikliği kaynaklı göç hareketlerinin artan önemi göz önünde bulundurulduğunda, iklim mülteciliğine yönelik uluslararası düzeyde özel bir finansman mekanizmasının geliştirilmesi ve bu doğrultuda ayrı bir “Küresel Göç Adaptasyon Fonu”nun

oluşturulması uygun bir politika aracı olarak değerlendirilmektedir (IPCC, 2022; World Bank, 2021). Son olarak göçe ilişkin verilerin kamu maliyesi planlaması ve bilimsel politika üretimi açısından şeffaf ve düzenli biçimde paylaşılması; göç yönetişiminin kısa vadeli bir kamu harcaması alanı olarak değil, uzun vadeli bir kamu yatırımı perspektifiyle ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir (IOM, 2023)

Bununla birlikte göçe yönelik politika tasarımlarında, göçten kaynaklanan kamu harcamalarının bütçe içinde daha görünür ve izlenebilir hale getirilmesi önem taşımaktadır. Eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi farklı kalemler içinde dağınık biçimde yer alan bu harcamaların bütüncül bir çerçevede değerlendirilmesi, mali etkinliğin analizini kolaylaştıracaktır. Ayrıca göçün mali etkilerinin çoğu zaman yerel yönetim bütçelerinde yoğunlaştığı dikkate alındığında, yerel mali kapasitenin göç politikalarında daha merkezi bir unsur olarak ele alınması gerekmektedir. Göçe yönelik politikaların kısa vadeli mali baskılar ile uzun vadeli mali katkıları birlikte dikkate alan bir zaman perspektifiyle tasarlanması, göçü yalnızca bir harcama kalemi değil, kamu maliyesi planlamasının yapısal bir unsuru olarak değerlendirmeyi mümkün kılacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma göçü ne tamamen bir kriz ne de yalnızca ekonomik bir fırsat olarak ele almaktadır. Aksine, göçün yönetimi ve finansmanı küresel kamusal mal niteliğinde bir kamu hizmeti alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle göç; ulusal sınırlar içinde çözülebilecek bir mesele değil, uluslararası iş birliği, mali dayanışma ve kolektif sorumluluk gerektiren küresel bir kamu maliyesi konusu olarak ele alınmalıdır.

Kaynakça

- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), s. 58-83.
- Aktan, C. C. (2022). “Yararlı” ve “Zararlı” Global Kamusal Mallar ve Uluslararası Politik İktisadın İki Kör Bıçağı: Global Regülasyon ve Global Vergileme. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 14(2), s. 132-157.
- Bariş, A., & Barlas, E. (2017). Kamu maliyesi teorisinde küresel kamusal mallar. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 129-152.
- Buzhholz, W., & Sandler, T. (2021). Global Public Goods: A Survey. *Journal of Economic Literature*, 59(2), s. 488-545.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2009). *The age of migration: International population movements in the modern world (4th ed.)*. Palgrave Macmillan.
- Çelebi, K., & Yalçın, Z. (2008). Kamusal Mallar Teorisinin Değişimi: Bölgesel Kamusal Mallar. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(2), s. 1-18.
- Çetiner, S., & Günay, E. (2021). Uluslararası Göçün Sosyo-Kültürel Etkilerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(47), s. 1-21.
- Demirci, Z., & Acar, İ. A. (2019). Küresel Kamusal Mal Çerçevesinde Mülteci Koruması. *Maliye Dergisi*, 177, 422-447.
- Deneulin, S., & Townsend, N. (2007). Public Goods, Global Public Goods and the Common Good. *International Journal of Social Economics*, 34(1-2), 19-36
- Docquier, F. (2014), The brain drain from developing countries, *IZA World of Labor*
- Dustmann, C., & Frattini, T. (2014). The fiscal effects of immigration to the UK. *The Economic Journal*, 124(580), 593–643.
- European Commission. (2016). *EU–Turkey Statement on Refugees*. Brussels: European Commission.
- Gerdes, C., Schultz-Nielsen, M. L., & Wadensjö, E. (2011). *The significance of immigration for public finances in Denmark*. Odense : University Press of Southern Denmark.
- Geyik, O. (2020). Göçün Kamu Harcamalarına Etkisi: Türkiye’de Eğitim ve Sağlık Harcamaları Üzerine Bir İnceleme. M. Özkan içinde, *Siyaset ve Ekonomi Araştırmaları* (s. 89-112). Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Graaf, N. D., & Wiertz, D. (2019). *Societal Problems As Public Bads*. New York : Taylor & Francis
- Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2014). Public Attitudes Toward Immigration. *Annual Review of Political Science*, 17, s. 225-249.

- Hanna, S. (2020). *The Economic Impact of Refugees on Host Countries*. Faculté des sciences économiques, sociales, politiques et de communication, Université catholique de Louvain.
- ILO. (2024). *ILO Global Estimates on International Migrant Workers*. Geneva : International Labour Organization.
- IOM. (2022) *World Migration Report 2022*. Geneva: International Organization for Migration
- IOM. (2024). *World Migration Report 2024*. Geneva: International Organization for Migration.
- IPCC. (2022). Climate change 2022: Impacts, adaptation, and vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge: Cambridge University Press.
- İstekli, M. (2025). Global Migration Dynamics: The Driving Force of Poverty and Connections and the Impact of Demographic Factors. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, s. 1-18.
- Kanbir, Ö. (2023). Avrupa Birliği ve Son Göç Dalgalarının Politik Ekonomisi. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 6(1), s. 22-38.
- Kaul, I., Grunberg, I., & Stern, M. (Eds.). (1999). Global public goods: International cooperation in the 21st century. New York: Oxford University Press / UNDP.
- Kavurmacı, A. (2022). Filipino migrant women in domestic work: a comparative evaluation among Türkiye, East Asian, and Middle Eastern countries. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(82), s. 357-382.
- Kim, D., & Lee, D. (2021). Immigration and the pattern of public spending: evidence from OECD Countries. *International Tax and Public Finance*(28), s. 1014-1034.
- Leiner, N. (1997). International Migration in the Presence of Public Goods. *Annales d'Économie et de Statistique*(47), s. 151-170.
- McNeill, D. (2021). Global Public Goods. A. d. Puyvallée, & K. Bjørkdahl içinde, *Do-Gooders at the End of Aid* (s.222-240). Cambridge University Press.
- Mozsar, F. (2003). On the Notion of Public Goods. 1. Lengyel içinde, *Knowledge Transfer, Small and Medium-Sized Enterprises, and Regional Development in Hungary* (s. 60-78). Szeged: JATEPress.
- Nur, S. A., & Taşan, P. (2017). Mülteci Krizi ve Afet Yönetimi. *Disiplinler Arası Afet Yönetimi Sempozyumu* (s. 1-13). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- OECD. (2013). International migration outlook 2013: The fiscal impact of migration. OECD Publishing.
- OECD . (2014). Is Migration good for the Economy? . OECD.
- OECD. (2020). International Migration Outlook 2020. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2023). Migration and public finance: Local impacts of refugee flows. Paris: OECD Publishing.
- Portes, A. (2010). Migration and Social Change: Some Conceptual Reflections. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), s. 1537-1563.
- Preston, I. (2014). The Effect of Immigration on Public Finances. *The Economic Journal*, 124(580), s. 569-592.
- Putnam, R.D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy* 6(1), 65-78. <https://dx.doi.org/10.1353/jod.1995.0002>.
- Ratha, D., Mohapatra, S., & Scheja, E. (2011). *Impact of Migration on Economic and Social Development*. DC, Washington: The World Bank .
- Samuelson, P. A. (1954). The pure theory of public expenditure. *The Review of Economics and Statistics*, 36(4), 387-389.
- Stiglitz, J. E. (1999). Knowledge as a global public good. In I. Kaul, I. Grunberg, & M. Stern (Eds.), *Global public goods* (pp. 308-325). New York: Oxford University Press.
- Tanzi, V. (2021). *Economic Theory Versus Economic Reality: Dealing with Pandemics and Other Global Public Goods and Bads*. New Delhi : National Institute of Public Finance and Policy
- Thielemann, E. R. (2007). Immigration and International Co-operation: Public Goods Theory & Collective Refugee Management. *EUSA Tenth Biennial International Conference* . Montreal.
- Todria, T. (2016). Preserving Indigenous Culture or Spreading Multiculturalism Across Europe? – Challenges of EU Migration Policy. *5th Eurasian Multidisciplinary Forum* (s. 335-341). Tbilisi: European Scientific Institute.
- Tümtaş, M. S., & Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal ve Mkeansal Yapı Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 21(4), s. 1347-1359.
- Türkiye Belediyeler Birliği (TBB). (2022). *Göçün yerel yönetimlere mali etkileri*. Ankara: TBB Yayınları.
- UN DESA (2020). International Migration 2020 Highlights (ST/ESA/SER.A/452).
- UN DESA. (2022). *Migration Trends and Families*. Geneva : United Nations Department of Economic and Social Affairs.New York
- UNHCR. (2018). Global Compact on Refugees. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.

- UNHCR. (2021). Financing refugee response and burden-sharing. Geneva: UNHCR.
- UNHCR. (2022). Global trends: Forced displacement in 2022. Geneva: UNHCR.
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*(18), s. 50-61.
- World Bank. (2019), Göç ve Beyin Göçü, *Dünya Bankası ECA Ekonomik Güncelleme Raporu*, The World Bank, Washington, DC
- World Bank. (2021). Groundswell: Preparing for internal climate migration. Washington, DC: World Bank.